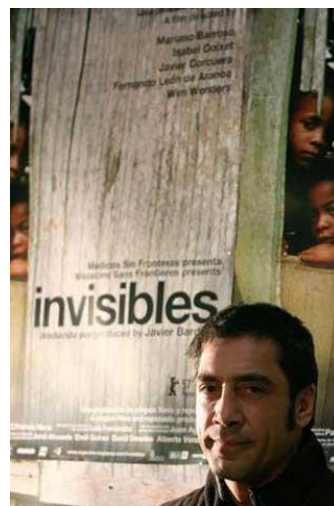

INVISIBLES

Proposta didàctica de Ramon Breu

SINOPSI

Aquest film documental explica històries que mai ens han explicat, reivindica les persones que habiten l'oblit del món ric i confiat. És la voluntat, feta imatges, de donar veu als qui es van quedar muts per la indiferència. També és un humil homenatge a les persones – que n'hi ha - que mai van apartar la mirada. Però sobretot és el projecte de cinc directors i directores per fer visibles aquells que creiem i preferim que segueixin sent invisibles. Són les víctimes de cinc crisis oblidades: la malaltia de Chagas; la malaltia del somni; els nens soldat d'Uganda; la violència sexual contra civils al Congo i els camperols desplaçats de Colòmbia. Són, en definitiva, un reduïdíssim nombre de l'immens exèrcit d'invisibles del nostre món. Cinc històries de cinc cineastes, amb la col·laboració de *Metges sense Fronteres* que volen donar veu a persones que han estat oblidades per governs, institucions i ciutadans.

FITXA DE LA PEL·LÍCULA

Títol: *Invisibles*.

Direcció : Mariano Barroso, Isabel Coixet, Fernando León de Aranoa, Javier Corcuera i Wim Wenders.

País: Espanya.

Any: 2007.

Duració: 100 min.

Gènere: Documental, drama.

Guió: Mariano Barroso, Isabel Coixet, Javier Corcuera, Elena García Quevedo, Fernando León de Aranoa i Wim Wenders.

Producció: Javier Bardem.
Fotografia: David Omedes, Emili Guirao, Jordi Abusada i Alberto Venzago.
Muntatge: Mariano Barroso, Yago Muñoz, Arantxa Roca, Martín Eller, Patricia López i Mathilde Bonnefoy.

PARLA JAVIER BARDEM: L'ÚNIC QUE SÉ ÉS QUE EL SILENCI MATA.

Per un home que volia una carrera lenta, però potent, els esdeveniments se succeeixen. Tots semblen excitants, però no tant com per modificar la voluntat de control que Bardem (Las Palmas de Gran Canaria, 1969) volia per als seus projectes. Un d'ells ha estat el del seu debut com a productor a *Invisibles*, pel·lícula que agrupa cinc històries dirigida per Fernando León de Aranoa, Javier Corcuera, Isabel Coixet, Wim Wenders i Mariano Barroso. *Invisibles* és un al·legat contra el dolor, la misèria i el menyspreu envers els més desfavorits del món. Bardem se sent orgullós de la seva feina, però gairebé no té temps per gaudir-ne. Els desafiaments continuen.

Pregunta. Què l'ha portat a la producció?

Resposta. No hi ha un afany de fer-me l'amo del títol de productor com a professió. Simplement l'afronto com la persona que ajunta un grup de persones, que les posa en contacte amb *Metges sense Fronteres* perquè, a partir d'una relació de confiança, facin un projecte conjunt.

P. O sigui que ha pesat més el projecte que en el fet d'iniciar una nova aventura cinematogràfica.

R. Totalment.

P. El seu nom també ajuda a vendre aquest tipus de projectes.

R. Sí, potser. *Metges sense Fronteres* és una organització molt poderosa, no en el sentit de poder, sinó en el respecte popular i social. Quan a això hi unim els noms de Wim Wenders, Fernando León de Aranoa, Isabel Coixet, Javier Corcuera i Mariano Barroso.

P. Encara que en aquest projecte sigui més visible la denúncia social que l'objectiu cinematogràfic, com ha viscut aquesta nova experiència?

R. L'he viscut molt intensament, perquè la referència que jo tinc a l'hora de fer una pel·lícula és molt limitada. Com a actor entro en un projecte ja avançat o ajudo d'alguna manera al fet que aquest projecte pugui avançar una mica més, però la meva aportació consisteix a fer la meva feina i després promocionar-la. Amb *Invisibles* he estat en tots els processos, que han estat molts. Va néixer com una idea i ha anat creixent sola. Vam fer *Invisibles* amb l'única necessitat que es veiés, però després de projectar-la al Festival de Berlín tot s'ha desbordat.

P. *Metges sense Fronteres* és a l'inici del projecte. Quin paper hi ha tingut?

R. La meua relació amb *Metges sense Fronteres* comença ara fa quatre anys, quan vaig ser en un programa de vacunació a Etiòpia. El que vaig veure em va remoure, em va commoure. Veus gent molt capacitada fent coses admirables, és un bon termòmetre no tant del nivell de sacrifici, que hi és, sinó del nivell d'adaptació de la gent que treballa amb ells. Adaptació a unes circumstàncies difícils davant de les quals molta gent es rendiria. Ells no solament no es rendeixen, sinó que van més enllà, optimitzen les circumstàncies en què viuen en benefici de les víctimes. I a més a més no s'aplaudeixen mai, al contrari, s'autocritiquen de manera constant.

P. Són cinc històries i una sola mirada. Com va ser el seu procés d'elecció?

R. *Metges* té una llista, l'anomenem el *top ten*, títol irònic i terrible, dels conflictes oblidats que més assistència necessiten, també mèdica. Vaig donar aquesta llista als directors i ells van triar. En vam recollir les cinc més representatives.

P. Neix d'una necessitat personal. Què buscava?

R. M'agrada pensar que puc fer alguna cosa, una altra cosa és que serveixi per a alguna cosa. L'única que sé és que el silenci mata. Molt millor haver-ho fet que no haver-ho fet, això em tranquil·litza. No és de cap manera un intent de netejar la meua mala consciència, és una cosa molt més senzilla, és la necessitat d'unir cinc talents cinematogràfics amb la informació per parlar de l'única cosa important de la pel·lícula: les víctimes, més enllà de *Metges* i dels cineastes.

P. Com ha estat la tria d'aquests cinc directors? Ha estat una decisió seva?

R. Va ser molt senzill. Com la llista d'anar a comprar. En un full en blanc vaig posar els directors que tenen el perfil que més s'apropava a un projecte d'aquest tipus, on no només calia tenir en compte la qualitat cinematogràfica, sinó també el risc, el compromís i l'absència de pors davant l'imprevist.

El País de los Estudiantes. 16-4-2007. Adaptació de l'autor.

Activitats de comprensió i de reflexió

1.- Quines funcions té el productor/a en un film?

2.- Busqueu informació sobre l'ONG, *Metges sense Fronteres*.

3.- A què es refereix Javier Bardem quan parla del *top ten* dels conflictes oblidats. Quins deuen ser?

4.- Què vol dir *el silenci mata*?

5.- Comenteu el sistema que va utilitzar Bardem per triar els cinc directors del film. Us sembla adequat? Què haguéssiu fet vosaltres?

1. CARTAS A NORA D'ISABEL COIXET

Sinopsi

Nora és una immigrant boliviana que treballa a Barcelona. Porta una vida dura, amb una llarga jornada laboral, arrossegant la nostàlgia pels seus i el seu país, i, sobretot, amb el record de la seva filla, morta de la malaltia de Chagas, al pati de l'escola. A través de les cartes que la seva germana Rosa li envia des de Bolívia, coneixem la mort del seu cunyat, també a causa d'aquesta malaltia que afecta a més de 18 milions de persones que viuen en barris pobres, i que es transmet per la picada d'una xinxa que viu a l'adob de les barraques. La desesperació i la impotència de la Rosa davant la negativa de les companyies farmacèutiques a fabricar un remei per aquesta malaltia, perquè els pobres de Bolívia no són un mercat el suficientment atractiu per la seva activitat empresarial, constitueix l'expressió clara de l'oblit i de la invisibilitat dels desheretats d'aquella part del planeta.

Activitats de comprensió i de reflexió

1.- Qui és la Nora? On viu? De què treballa? En algun moment del film, observem que plora, per què?

2.- De què va morir la filla de Nora? I Walter, el marit de la Rosa?

3.- Com es transmet la malaltia? Com es manifesta? A qui afecta? Com es podria evitar?

4.- Per què les companyies farmacèutiques no fabriquen un medicament contra aquesta malaltia? Per què, en canvi, els interessa tant produir medicaments destinats a l'aprimament?

5.- Comenteu aquesta frase de la Rosa: *No és que no nos vean, es que no quieren vernos.*

Llenguatge i tècniques audiovisuals

1.- Aquesta peça està estructurada a partir de les cartes que Rosa, des de Bolívia, li envia a la seva germana Nora, immigrant Barcelona. Mitjançant el recurs de la *veu en off* que va llegint el text de les cartes, anem sabent de la

història d'aquestes dues dones. Què us sembla aquest recurs cinematogràfic? En quins altres films l'heu vist?

2.- A l'inici del film observem una gran profusió de plans de detall i de primers plans. Com són aquests plans? Per què es fan servir en aquest curt?

3.- També s'observa la utilització del zoom i de la càmera en mà. En què consisteixen aquests moviments de càmera? Identifiqueu-los en el film.

Lectura de suport

LA MALALTIA DE CHAGAS

La malaltia de Chagas o tripanosomiasi americana és una parasitosi causada pel *Trypanosoma cruzi*, un protozou flagel·lat que es transmet majoritàriament mitjançant un vector (organisme intermediari), concretament una xinxa o *vinchuca*. També es pot transmetre per altres vies: transfusions de sang o trasplantaments d'òrgans, transmissió vertical de mares infectades als seus fetus, i menys freqüentment per transmissió oral deguda a la ingestió d'aliments contaminats amb determinades formes del paràsit.

La malaltia és endèmica de l'Amèrica Central i del Sud, on s'estima que afecta entre 16 i 18 milions de persones, i on 100 milions més corren el risc d'adquirir la infecció. Aproximadament, 50.000 persones moren cada any a l'Amèrica Llatina degut a la malaltia i, tot i les millores assolides els darrers anys en els controls vectorial (fumigació de l'interior de les cases, on s'allotja majoritàriament el vector) i transfusional (control dels bancs de sang), es registren 550.000 nous casos d'infecció cada any. És important destacar també que la malaltia, com passa amb altres malalties tropicals, s'associa a nivells socioeconòmics baixos, donant peu, al binomi malaltia-pobresa.

Gran part dels afectats en àrees endèmiques són nens i nenes, molt exposats a la picada del vector, donat que passen moltes hores dins les cases i que el vector pica principalment mentre un dorm. Les parets d'aquests petits habitatges construïts amb tova representen una superfície idònia per a viure les *vinchucas*. El període d'incubació és d'aproximadament una setmana. Aquesta primera fase aguda és asimptomàtica, tot i que pot presentar-se amb febre, calfreds, mal de cap i dolors musculars, malestar general i inapetència. Poden aparèixer complicacions cardíaques o neurològiques, que poden provocar la mort sobtada.

Existeix una fase latent asimptomàtica que pot durar 10-20 anys, amb un elevat nombre de pacients aparentment sans. Aquesta fase precedeix l'aparició de manifestacions tardanes a la fase crònica de la infecció, que són, bàsicament, afectacions cardíaques, afectacions de l'aparell digestiu, del sistema muscular i del sistema nerviós.

L'afectació dóna lloc sovint a insuficiència cardíaca, que produeix invalidesa,

agreujada per l'edat jove dels afectats, que és de 20 a 40 anys, i que suposa una franja important de població activa.

Farmacèutics Mundi i Medicus Mundi Catalunya. *La salut en el mil·lenni*.
Gener de 2007.

Activitats

- 1.- Elaboreu un mapa on apareguin els països afectats per la malaltia de Chagas.
- 2.- Què vol dir *endèmia*? I *àrea endèmica*?
- 3.- Expliqueu el binomi malaltia-pobresa.
- 4.- Quina és l'activitat de Farmacèutics Mundi i Medicus Mundi?

2. CRÍMENES INVISIBLES DE WIM WENDERS

Sinopsi

Estava embarassada de tres mesos i em van violar. El meu fill era davant. No sé quantes vegades em van violar. Vaig sagnar tant que vaig perdre el meu fill. Ho explica Anastasie, de vint-i-dos anys, davant la càmera de Wim Wenders, en un decorat amb una simple pissarra al darrere. Anastasie és només una dels milers de dones que pateixen violència sexual a la República Democràtica del Congo on els rebels *Mai-Mai lluiten contra l'exèrcit. Metges sense fronteres* atén diàriament una mitjana de sis dones agredides sexualment pels combatents.

Activitats de comprensió i de reflexió

- 1.- Segons es relats que se'ns expliquen, quina classe de dones són violades?
- 2.- Quina és la causa de les violacions sistemàtiques de dones africanes? Quines són les causes de les violacions en zones de conflicte? S'han produït en altres guerres?
- 3.- Per què es produeixen guerres inacabables a l'Àfrica Subsahariana?
- 4.- Quin és l'origen de l'Associació d'Ajut a les Víctimes Sexuals? A què es dediquen?

Llenguatge i tècniques audiovisuals

1.- En bona part d'aquest curtmetratge de Wim Wenders, el fons de les imatges és molt senzill, una pissarra d'una escola africana. Quins plans fa servir el director quan parlen els testimonis davant la pissarra?

2.- Quan la càmera es fixa en les mans, quin pla es fa servir?

3.- Quin significat simbòlic tenen les persones, els testimonis, les víctimes que *surten de la invisibilitat* i ens parlen?

Lectura de suport

EL SEU PARE ÉS EL MEU ENEMIC

El genocidi de Rwanda fou com un *tsunami*. Un *tsunami* de sang. Va venir i va marxar, com un cec rampell de la natura. Va començar a principis d'abril de 1994, van morir 800.000 persones i, a mitjans de juliol, s'havia acabat.(...)

Li costarà creure a qui avui visiti *el país dels mils turons*, un paradís primaveral situat al cor geogràfic de l'Àfrica, que fou l'escenari de la darrera gran atrocitat del segle XX; que el que va passar aquí fa tretze anys és comparable al que va passar sota Hitler o Stalin (...) La idea tant a Rwanda com a l'Alemanya nazi, fou l'extermini total. De la mateixa manera que Hitler va voler acabar amb els jueus, els líders de l'ètnia dominant hutu a Rwanda volien condemnar la totalitat dels tutsis, el 15 % dels habitants del país, a l'extinció.

Tot i que l'Holocaust nazi va representar més de set vegades més de morts, els mètodes utilitzats a Rwanda, tot i que primitius, van resultar ser més eficients. El ritme d'execució manual a Rwanda va superar amb escreix al del sistema industrial utilitzat pels nazis.

(...) Potser cal buscar una nova paraula per qualificar el que els va passar a milers de dones tutsis que van tenir la dubtosa sort de sobreviure a l'extermini rwandès.

El preu de la supervivència fou la violació. Constant, dia rera dia, a mans de molts, o de dos o tres, o potser només d'un sol individu. Però en tots els casos els homes eren els mateixos que havien trossejat els seus marits, fills, pares, nebots o oncles a cops de matxet. I gairebé sempre davant dels seus propis ulls. Les que seguien vives quan es van acabar les matances, després que les forces guerrilleres del Front Patriòtic de Rwanda arribessin al poder, estaven gairebé totes infectades amb el virus de la sida. Un bon nombre (es calcula que unes 20.000) van quedar embarassades.

Tot va començar la nit en què ens van comunicar que el president havia mort i la meva mare va dir que havíem de fugir. Al tercer dia van assassinar els meus tres germans, un grup de milicians va atacar casa nostra i se'n van emportar.

Em van conduir a un lloc on em van violar un rera l'altre. No podria dir quants eren. El que sí sé és que me'n vaig adonar que estava embarassada. Mai havia tingut relacions sexuals. El que primer vaig pensar fou en avortar, però no sabia com. Així que vaig seguir endavant. Després del part, vaig pensar en matar-lo. Però m'he quedat amb ell, i per a mi és un trauma cada cop que miro aquest noi, perquè no sé qui és el pare i ignoro com viurà. Estic impedida per les pallisses que vaig rebre. No puc treballar. Només puc estar asseguda. Ara dic que va estar bé no matar aquest nen, perquè va a buscar-me aigua. No compleixo amb el meu deure de mare a causa de la pobresa. A vegades no té res de menjar perquè no tinc res per donar-li. No m'interessa tenir una família. No m'interessa l'amor. El que passi és una sorpresa. No veig un futur per a mi. A vegades em comparo amb la gent que té una família i lamento no haver mort en el genocidi.

Flaviane Niragire, de 27 anys. Kayonza. Rwanda.

John Carlin. "Mi enemigo, su padre" EPS 10-6-07
Traducció i adaptació de l'autor

Activitats

- 1.- El text parla de les violacions comeses al conflicte de Rwanda. Investigueu sobre aquest fet, les seves causes i les seves dimensions.
- 2.- Què és un genocidi? Quins altres genocidis s'han produït o s'estan produint en els darrers anys?
- 3.- Que creieu que podríem fer des del primer món davant de situacions com aquesta?

3. BUENAS NOCHES, OUMA DE FERNANDO LEON

Sinopsi

No m'agrada la nit. La nit em fa por. El millor és el dia, perquè pots veure'ls i córrer per la teva vida. Al nord d'Uganda, cada nit, milers de nens caminen cap a la ciutat per buscar protecció. Caminen entre cinc i vuit quilòmetres per dormir a refugis vigilats i evitar d'aquesta forma el segrest per part dels rebels que els converteixen en nens soldats. Al dia següent tornen al seu poblat. Fernando León s'introdueix en aquest drama infantil, amb més de 10.000 nens encara segrestats.

Activitats de comprensió i de reflexió

- 1.- On és situada Uganda? Feu una síntesi de la seva història recent.
- 2.- Què són els *nigth commuters*? De què fugen a la nit?
- 3.- Quins avantatges té per un exèrcit o un grup armat disposa de nens soldats? Per què se'ls anomena *goril·les*?
- 4.- Per què al centre on van a dormir es diu *l'Arca de Noè*.
- 5.- Quin sentit té el *taller de teatre per exnens soldats*?
- 6.- Esteu d'acord en el que es diu al final del curtmetratge en el sentit que cal la reconciliació com a principi de la pau? Què cal, a més de suport psicològic, assistència sanitària i educació, per superar la situació reflectida en el film?

Llenguatge i tècniques audiovisuals

- 1.- Al principi i al final del documental, la càmera se situa dalt d'un tren o d'un cotxe i va recorrent els paisatges propers on es desenvolupa l'acció. Quin nom té aquest moviment de càmera?
- 2.- El director, Fernando León de Aranoa, fa servir molt l'entrevista com a fórmula per construir el seu documental. Hi ha intervencions molt emotives i colpidores. Què pensem que cal per preparar entrevistes a testimonis i a víctimes d'un conflicte com les que surten en el film?

Lectures de suport

LA PITJOR ESTRATÈGIA D'UNA GUERRA

Prop de 250.000 menors de 18 anys són utilitzats arreu del món per lluitar en conflictes armats. Són molts els instruments jurídics que insten la comunitat internacional a lluitar contra una problemàtica que, dins la barbàrie mundial, gairebé no es nota. Molts dels menors reclutats no saben ni llegir ni escriure, però ja saben matar: són nens soldats.

Les armes són la seva millor opció – en la majoria dels casos l'única – davant la manca d'oportunitats.

Actualment, hi ha al món més de 20 conflictes armats que es converteixen en greus crisis humanitàries. Països com ara Burundi, Angola, Sudan, Uganda, República Democràtica del Congo, Libèria, Nepal, Sierra Leone, Somàlia, Afganistan, Palestina, Kosovo i Colòmbia, entre d'altres, existeixen un nombre molt alt de nens reclutats per forces militars oficials o grups rebels. En ocasions la manca d'educació, la pobresa, la desesperança faciliten l'arribada de menors als exercits o a bandes armades, fins i tot voluntàriament.

El reclutament pot ser voluntari o forçat. El segon s'aconsegueix mitjançant el segrest, moltes vegades a punta de pistola, als carrers, a les escoles, a centres

de refugiats i a les seves pròpies cases. Quan la decisió és voluntària, la forma de reclutament té elements de manipulació psicològica, mètodes de persuasió: la seducció de l'uniforme, d'una arma, de poder, són la clau perquè un menor adolescent decideixi involucrar-se en un cos armat.

Un cop reclutats, els menors són obligats a realitzar les més variades feines: participació directa en el combat, col·locació de mines anti-persona o d'explosius, espionatge, esclavitud sexual... D'aquí que les mutilacions, les lesions greus, les malalties de transmissió sexual i els trastorns psicològics siguin l'herència que els menors soldats arrossegueu tota la vida si és que aconseguen sobreviure a les guerres.

Paola Assone. "La peor estrategia de una guerra"
Mundo Hispano. Julio 2007
Traducció i adaptació de l'autor

Dos testimonis:

- *Després de l'entrenament em van enviar al campament de Kapalata a Kinsangani, on em vaig salvar d'un brot de còlera que va provocar la mort de molts dels meus companys. Vaig lluitar a molts fronts. He matat i molts dels meus companys van morir. Jo patia molt. Els meus comandants em colpejaven. A Uvira no tenia res per menjar i vaig haver d'amenaçar la població local perquè em donessin menjar. Els comandants m'enviaven a saquejar les aldees, però a nosaltres no ens donaven res després que s'ho repartissin tot ells. Vaig aprendre a fumar droga, a veure alcohol i vaig violar la dona que mantenien els comandants. Vaig aprendre moltes coses dolentes i hagués volgut no haver-ho fet. Vaig tractar d'escapar però em van capturar i em van tancar en un contenidor durant un mes i mig, amb pallisses dia i nit. Després em van desmobilitzar . Ara vull anar cap a casa i ajudar els meus pares.*
- *El meu pare treballava a les mines d'or fins que va caure malalt. Després no teníem res i vaig haver de deixar l'escola. Quan les tropes de Kabila de Catanga van arribar a la nostra aldea van saquejar les cabres i les gallines, i ens feren carregar embalums molt pesats. Després que ens saquegessin tres cops jo estava empipat i vaig enrolar-me a l'exèrcit per venjar-me, i per fugir dels atacs. A l'exèrcit em pagaven 100 dòlars al mes em sentia molt feliç.*

SAVE THE CHILDREN
Adolescents de 16 i 17 anys respectivament. 2002
República Democràtica del Congo

Activitats

- 1.- De quines maneres es pot arribar a ser nen soldat?
- 2.- Per què creieu que els exèrcits o les bandes armades els pot interessar tenir nens soldats.
- 3.- Per què la majoria de països que tenen nens soldats pertanyen al continent africà?
- 4.- Feu una recerca sobre els instruments jurídics de caràcter internacional que protegeixen la infància d'aquestes situacions explicades pels testimonis. Per què no són efectius aquests instruments en moltes ocasions?

4. EL SUEÑO DE BIANCA DE MARIANO BARROSO

Sinopsi

A la República Centre-africana, 50.000 persones pateixen cada any la malaltia de la son. La única medicina capaç de frenar aquest mal és l'eflornitina, un compost utilitzat també en cosmètica com a crema. Mariano Barroso segueix l'Alba, una model de publicitat que pot adquirir amb facilitat l'eflornitina a qualsevol farmàcia occidental. També segueix la Bianca, una dona centre-africana que té autèntiques dificultats per aconseguir el medicament injectable que pot aconseguir salvar-li la vida.

Activitats de comprensió i de reflexió

- 1.-Escriuiu una sinopsi d'aquest curtmetratge.
- 2.- L'empresa farmacèutica que fabrica l'eflornitina la cedeix gratuïtament als governs africans. Què guanya a canvi?
- 3.- Què li demanen els representants de l'ONG al directiu de la companyia farmacèutica? Per què s'hi nega?
- 4.- Per què creieu que des de fa mig segle no s'ha investigat cap altre remei contra la malaltia de la son que no sigui l'eflornitina? Quins inconvenients té aquest medicament en aquestes zones del'Àfrica?

5.- Al final del film es diu que gràcies a la pressió de la societat civil diverses companyies han començat a investigar noves alternatives per combatre la malaltia de la son. Què és la societat civil?

Llenguatge i tècniques audiovisuals

1.- Aquest film documental està estructurat en dos escenaris: veiem imatges en blanc i negre des d'un país occidental on uns representants d'una ONG s'entrevisten amb un directiu d'una companyia multinacional farmacèutica; per altra banda apareixen imatges d'Àfrica on se'ns mostra una persona malalta, un hospital, personal de *Metges sense Fronteres*, etc... Es tracta d'un tipus de muntatge cinematogràfic. Quin nom té?

2.- Per què les imatges del país occidental són en blanc i negre? Que deuen voler significar?

3.- En diverses ocasions la càmera es mou i van seguint uns peus que caminen, perquè a l'Àfrica la gent per desplaçar-se, sobretot, camina. Com s'anomena aquest moviment de càmera?

Lectura de suport

LA MALALTIA DE LA SON

Per a la majoria dels occidentals, la malaltia de la son és una afecció obscura i exòtica que provoca somnolència. Els símptomes són, realment, molt més seriosos però com la malaltia afecta fonamentalment àrees aïllades del centre i sud de l'Àfrica (on rarament els turistes hi arriben) és pràcticament desconeguda.

El 1999 l'Organització Mundial de la Salut (OMS) va constatar 45.000 casos de la malaltia, però, hores d'ara, es creu que probablement s'hagin infectat entre 300.000 i 500.000 persones.

Les formes cròniques i agudes de la malaltia de la son venen provocades per dos protozoaris semblants el *Trypanosoma brucei gambiense* i el *Trypanosoma brucei rhodesiense*, respectivament. La infecció es transmet per les mosques tsé-tsé, que es reproduïxen en àrees pantanoses, a prop de rius i rierols a les selves i sabanes arbrades. Els habitants de les aldees estan exposats a aquests insectes cada cop que van a la selva o al riu per anar a buscar aigua, rentar la roba, caçar o pescar.

Quan la mosca tsé-tsé pica un individu li injecta el paràsit protozoari (trypanosoma) al corrent sanguini. El paràsit es reproduïx a la sang i en el sistema limfàtic i immediatament ataca el sistema nerviós central.

Els primers símptomes de la malaltia són la febre, el mal de cap i dolor a les articulacions. En aquesta fase el tractament és relativament fàcil, però el

diagnòstic és difícil. Posteriorment, quan el paràsit envaeix el cervell, l'estat mental del pacient s'altera: té molta son, dolor intens, confusió mental i convulsions. En aquesta fase, la malaltia es caracteritza per símptomes neurològics que, si no es tracten, porten al debilitament físic, a la somnolència, al coma i a la mort.

La malaltia de la son amenaça més de 60 milions de persones en 36 països de l'Àfrica Subsahariana, on només 4 milions tenen accés al sistema sanitari.

En els anys vint, a la República del Camerun, un metge anomenat Jamot va implementar una estratègia de control eficaç que consistia en enviar equips mòbils als poblats per diagnosticar i tractar la més gran quantitat possible de pacients. El programa del doctor Jamot va obtenir èxit a l'hora de bloquejar la malaltia de la son al buidar la reserva humana de *trypanosomas*. Recentment, però, la guerres van provocar la desorganització dels sistemes de salut i grans moviments migratoris, la qual cosa va permetre que les *reserves humanes de risc* fossin reconstruïdes.

DNDi, *Iniciativa de Medicaments per a Malalties Oblidades* (Drugs for Neglected Diseases initiative). Traducció i adaptació de l'autor.

Activitats

- 1.- Per què, segons el text, la malaltia de la son és desconeguda?
- 2.- Què és l'OMS? A què es dedica?
- 3.- Per què la via de solució proposada pel doctor Jamot no funciona en aquests moments?
- 4.- Com valoreu que una malaltia que amenaça a més de 60 milions de persones sigui una *malaltia desconeguda*?

5. LA VOZ DE LAS PIEDRAS DE JAVIER CORCUERA

Sinopsi

Javier Corcuera va assistir càmera en mà, al retorn de milers de pagesos a les seves terres, arrasades pels paramilitars, la guerrilla i l'exèrcit, a Colòmbia. *Es tracta d'un col·lectiu de desplaçats que intenten aconseguir una petita victòria y construir una nova Colòmbia. I somniar*, assegura el realitzador peruà, que va fer el viatge amb ells. És la història de 50 anys de desplaçament intern, de resistència civil i humanitària, en què han perdut la vida milers de compatriotes, familiars i amics. *Són víctimes que no han estat vençudes. La voz de las piedras* és el document de l'esperança.

Activitats de comprensió i de reflexió

- 1.- Redacteu una sinopsi del film. Què vol dir el títol?
- 2.- Que vol un protagonista del curtmetratge quan diu *en la ciudad no hay lugar para los campesinos*?
- 3.- Per què s'han produït el desplaçament de tanta gent, concretament, de 3 milions de persones a Colòmbia?
- 4.- Quin és el projecte de la comunitat protagonista del film? Per què diuen que són en un lloc de transició?

Llenguatge i tècniques audiovisuals

- 1.- En aquest documental s'alternen primers plans o plans mitjos amb plans generals o grans plans generals. Per què fa això el director? Quina funció tenen els primers plans? I els plans generals?

Lectura de suport

EL CAMINANTE DE COLOMBIA

Estoy cansado de todo, es la explicación que da Gustavo para haber emprendido una marcha de más de mil kilómetros por las carreteras de Colombia. Estaba tan cansado que, a sus 51 años, resolvió salir de su casa en Nariño – departamento del sur del país – y caminar hasta Bogotá para abogar, con el heroísmo de su travesía en una mano y con la mayor cantidad de firmas que pudiera recolectar en la otra, por el acuerdo humanitario que permita la liberación de su hijo. Este maestro de historia y geografía jamás se imaginó que su empresa se convertiría en símbolo del cansancio y el dolor de todo el pueblo colombiano.

La razón de la marcha de Moncayo se llama Pablo Emilio, un suboficial del ejército que fue secuestrado en diciembre de 1997 en un ataque guerrillero al centro de comunicaciones de Patascóy. Las Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia, FARC, autoras del asalto, mataron a diez militares y secuestraron a 18 más. La mayoría de ellos fueron liberados y hoy, casi diez años después, dos de ellos siguen en cautiverio. Pablo Emilio Moncayo y Libio Martínez. El secuestro de un militar más largo del que se tiene registro en el país de los secuestros.

Moncayo emprendió su caminata el 17 de junio. Su única compañía era su hija Yuri Tatiana, su Sancho Panza particular. *Yo decidí acompañar a mi papá por dos razones: la primera porque él necesitaba mucho apoyo moral y la segunda por el gran amor que siento por mi hermano.* Yuri Tatiana no abandonó a su

padre ni siquiera cuando contrajo dengue hemorrágico por la picadura de un mosquito. La joven, de 21 años, estuvo internada en varios hospitales y recorrió una parte del camino en ambulancia, a pesar de las advertencias de los médicos. *Creo que curé el día que vi las pruebas de supervivencia de mi hermano, fue increíble*, afirma.

El Quijote de esta historia ha caminado con una cadena alrededor de su cuello para simbolizar el secuestro y un bastón de mando que le regalaron los indígenas. Se enfrenta también a gigantes, quizá mucho más grandes que molinos de viento: las FARC, que buscan intercambiar a 52 militares – entre los que se encuentra Pablo Emilio –; la ex candidata presidencial Ingrid Betancourt y su candidata para la vicepresidencia, Clara Rojas; tres estadounidenses y algunos políticos, por más de 500 guerrilleros presos en cárceles colombianas. Por otra parte, está el Gobierno de Álvaro Uribe, que no piensa dar concesiones al grupo guerrillero, y una sociedad civil dividida entre los que claman por un arreglo y los convencidos de que con las FARC no es posible negociar.

El Profe, como le llaman familiarmente por donde pasa, y Yuri Tatiana caminaron solos muy pocos días. En Rosas, departamento del Cauca, se unieron a la marcha los primeros acompañantes: Yoimer Ojeda y Hugo Arbeláez (*un abuelito de 72 años que nos lleva la delantera a todos*, dice Karol, la otra hija de Gustavo Moncayo, que se unió al grupo más adelante).

Después de 46 días de marcha y ocho departamentos recorridos, Moncayo fue bautizado por los indígenas paeces en un baño ritual, pronunció discursos ante multitudes y hasta recibió peticiones para curar enfermos. *Cuando llegué a la ciudad de Girardot el gobernador salió a recibirme y proclamó el día cívico por mi llegada como el caminante por la paz y la libertad*, cuenta Moncayo. Ahora que su caminata culminó, su plan es acampar en la plaza Bolívar, frente al palacio presidencial, hasta que la guerrilla y el gobierno colombiano pacten el intercambio. *Estamos haciendo historia, vamos despacio pero con paso muy firme*, asegura Moncayo, ahora que comienza la parte más difícil de su hazaña.

María Camila Hernández. “El caminante de Colombia” *La Vanguardia*. 3-8-07.

Activitats

- 1.- Què pretén Gustavo Moncayo amb la seva acció? Té alguna relació amb els fets que s'expliquen en el curtmetratge?
- 2.- Per què es diu que el poble colombià està cansat i adolorit?
- 3.- Per què, en la notícia, s'estableix una comparació entre Moncayo i Don Quixot?
- 4.- Elaboreu una síntesi històrica sobre Colòmbia i el conflicte amb les FARC? Quin és l'origen d'aquesta situació?

5.- Per què es diu que *ara comença la part més difícil de la seva acció heroica*?

Contracamp: aspectes didàctics per al professorat

Elements de debat i relacions que es poden establir

- Les condicions de vida de la població i la desigualtat en els països subdesenvolupats.
- La immigració i la seva problemàtica.
- La responsabilitat de les companyies farmacèutiques.
- La dona com a víctima principal en situacions bèl·liques.
- La problemàtica dels nen soldat.
- La guerra i la situació actual de Colòmbia.
- La invisibilitat de conflictes i problemàtiques dels països pobres en els mitjans de comunicació occidentals.
- La pobresa i la manca d'inversió en serveis socials en els països del Tercer Món.
- La responsabilitat dels països rics en la pobresa dels països del Sud.
- Actituds de voluntariat per millorar les condicions de vida dels països subdesenvolupats.
- Potencialitats humanes perdudes a causa de la pobresa.
- El projecte de fer cinema documental.

Objectius formatius

- Comprensió del film.
- Valorar la capacitat de recollir informació, d'anàlisi i de crítica davant els problemes del nostre món.
- Anàlisi del llenguatge i de les tècniques audiovisuals: veu en off, plans, zoom, càmera en mà, recursos visuals, tràveling, recursos del cinema documental i muntatge paral·lel.
- Conèixer les condicions de vida i els problemes fonamentals en els països del Tercer Món.
- Observar l'elaboració d'un projecte audiovisual documental.
- Promoure valors relacionats amb la solidaritat i l'ajut a la població de països pobres.
- Observar actituds de crítica davant situacions de desigualtat social.
- Observar la invisibilitat de greus problemàtiques dels països en vies de desenvolupament en els mitjans de comunicació occidentals

Criteris d'avaluació

- Visionat atent, correcte i respectuós del film.
- Respondre les qüestions de comprensió i del llenguatge cinematogràfic de forma reflexiva i interessada.
- Capacitat per relacionar i entendre les diferents problemàtiques socials i polítiques plantejades en el film.
- Identificar els temes i subtemes del documental.
- Lectura dels textos de la proposta didàctica i realització adequada de les seves activitats.
- Participació activa en els debats que es puguin suscitar.
- Expressió escrita i oral correcta de les feines proposades.

Zona Web

<http://www.msf.es/invisibles/?gclid=CIOo1brsppUCFRU7EAodeTv1jQ>

<http://www.youtube.com/watch?v=AdR15U8mJ5s>

<http://www.youtube.com/watch?v=EZCDhqDIEkk>

<http://www.canalsolidari.org/web/publicacions/ver/?id=471&ext=0>